

НИЙТЭЭР ТЭМДЭГЛЭХ БАЯРЫН БОЛОН ТЭМДЭГЛЭЛТ ӨДРҮҮДИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлаас 2003 оны 12 дугаар сарын 18-ны өдөр “Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хууль”-ийг баталсан.

Монгол Улс 1992 онд нийгэм, улс төрийн шинэ тогтолцоонд шилжиж “Монголын ард түмэн бид улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж, хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж, төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж, хүн төрөлхтөний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж, эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно.” гэж зарласан.

Хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалах, шударга ёсыг тогтоох, иргэний ардчилсан нийгмийг цогцлуулан хөгжүүлэх суурь нь хараат бус шүүхийн тогтолцоотой байх явдал юм. Хараат бус шүүхтэй байгаагийн илрэл бол шүүхийн үйл ажиллагаа иргэд, олон нийтэд нээлттэй ил тод байх, шүүхийн шийдвэр зөвхөн хуульд захирагдан гардаг байх иргэд шүүхийн шийдвэр үйл ажиллагааны талаар үнэн, зөв мэдээлэлтэй байх асуудал юм.

Монгол Улсын шинэ Үндсэн хуулиар төрийн эрх мэдлийг хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх гэсэн гурван салаанд хуваарилснаар хяналт тэнцлийн зарчмын үндсийг тавьсан.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 3-т “Шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөл ажиллана.” гэж, мөн зүйлийн 4-т “Шүүхийн ерөнхий зөвлөл шүүх, шүүгчийн шүүн таслах ажиллагаанд оролцохгүйгээр, гагцхүү хуульчдаас шүүгчийг шилж олох, эрх ашгийг нь хамгаалах зэрэг шүүхийг бие даан ажиллах нөхцөлөөр хангахтай холбогдсон үүргийг биелүүлнэ.” гэж тус тус зааж, Шүүхийн захиргааны төв байгууллагын эрх зүйн үндсийг Үндсэн хуулиар тогтоосон.

Монгол Улсад орчин цагийн шүүх үүсгэн байгуулагдаж нийгэмд шударга ёсыг тогтоож, эрх зүйт төр, хууль дээдлэх ёсыг бэхжүүлэх, иргэдийн шударга шүүхээр шүүлгэх, эрх хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах тогтолцоо бүрдсэн түүхэн ойн арга хэмжээ жил бүр тохиож байна. Өнгөрсөн хугацаанд ойн хүрээнд шүүхийн үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлах, шүүхийн нээлттэй ил тод байдлыг хангах, иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх, шүүхийн үйл ажиллагаан дахь иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, шүүхийн шинэтгэлийг гүнзгийрүүлэх, шүүхэд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэх зэрэг олон талын ач холбогдолтой арга хэмжээг тогтмол зохион байгуулсаар ирсэн байна.

Анх 1911 оны 12 дугаар сарын 29-ний өдөр Богд хаант Монгол Улсын Шүүх таслах хэргийг бүгд захиран шийтгэгч яамыг байгуулснаар орчин цагийн шүүх байгуулагдах үндэс тавигдсан хэдий ч шүүх эрх мэдэл яамны харьяанд байсан учир бие даасан шинжийг агуулаагүй байсан гэж судлаачид үздэг.

Мөн 1921 оны 03 дугаар сарын 24-ний өдөр Ардын төв хороо, Түр засгийн газрын хамтарсан хурлаас Түр засгийн газрын харьяа 3 яамыг байгуулж, тэдгээрийн нэг Дотоод хэргийн яаманд шүүх таслах хэлтэс байгуулахыг, Цэргийн яаманд цэргийн хэргийг шүүх таслах газар байгуулахыг үүрэг болгосон байдаг.

Дээрх шийдвэрээр шүүх эрх мэдлийг Засгийн газрын харьяаны бүтцийн байгууллага болгож тэр дундаа хэлтэс, газрын зохион байгуулалтын хэлбэрээр байгуулж байжээ.

1926 оны 4 дүгээр сарын 16-ны өдрийн Засгийн газрын 15-р хурал, Улсын бага хурлын Тэргүүлэгчдийн 21 дүгээр хурлаас “БНМАУ-ын аливаа шүүн таслах газруудыг байгуулах тухай дүрэм”-ийг баталсан байдаг.

Энэ дүрэм нь анх удаа шүүхийн нэгдсэн тогтолцоотой болох нөхцөлийг бүрдүүлсэн хэдий ч шүүх эрх мэдлийн салбар бие даасан, хараат бусаар хууль хэрэглэх арга хэлбэр тогтож хэвшээгүй буюу шүүх эрх мэдэл сонгодог утгаараа бие даасан хэлбэрээ олоогүй юм.

1992 оны 01 дүгээр сарын 13-ны өдөр ардчилсан шинэ Үндсэн хуулийг баталсан бөгөөд гуравдугаар бүлэгт төрийн эрх мэдлийн хуваарилалтыг хийж шүүх эрх мэдлийн талаар тусгайлан зохицуулсан. Шинэ Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалд нийцүүлэн Монгол Улсын Их Хурлаас 1993 оны 06 дугаар сарын 14-ний өдөр Шүүх байгуулах тухай хуулийг анх баталсан байдаг.

Иймд 1992 оны шинэ Үндсэн хуулийн дагуу байгуулагдсан өдөр буюу 1993 оны 06 дугаар сарын 14-ний өдрийг “Шүүхийн өдөр” хэмээн тэмдэглэн өнгөрүүлж байх нь хууль зүйн хийгээд түүхийн хөгжил талаасаа нийцэнэ гэж үзлээ.

Шүүхийн өдөртэй болох зорилго бол шүүхийн үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлан таниулах, шүүхийн үйл ажиллагааны талаар олон нийтэд үнэн зөв, бодит мэдээллийг хүргэх зэрэг иргэдэд чиглэсэн арга хэмжээг зохион байгуулах зэргээр шүүхэд итгэх иргэдийн итгэлийг нэмэгдүүлэх юм.

Монгол Улсын хэмжээнд нийт 511 шүүгч, 1400 гаруй шүүхийн захиргааны албан хаагчид ажиллаж байна.

Хууль санаачлагч